

EEEH Dergi
Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 47

Ocak 2018

Editörler: Elif Emir Öksüz, Deniz Aydemir Döke, Meral Sözen.

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Pınar Yavuz.

Web Sorumlusu: Burak Sarı.

Ses Teknik Destek: Burak Sarı.

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği.

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@gmail.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

İçindekiler

İçindekiler	2
Editörden	3
Sosyal Model Nasıl Doğdu?	4
Rapor	11
Yasada Var Ama Neye Yarar?	17
Aaaah, Pilim Bitmiş	19
Mutfak İşlerine Sıfırdan Giriş 2	21
Everest'ten de Kovulduk.....	28
Beni Sizler Çıldırttınız	30
Pek Yakında! Olamadı Ama.....	33
Yolculuk Türküsü II.....	38

Editörden

Merhaba sevgili okurlar,

Yeni yılın ilk sayısıyla karşınızdayız. Bu demek oluyor ki, tertemiz sayfalar var önümüzde. Her yeni gün bir sayfa, her yeni sayfa bir umuttur.

İlk sayfalarımız, Engin Yılmaz'ın kaleminden dökülen güzel cümlelerle şekilleniyor. Sosyal Model nedir? 42 yıl öncesinden bu güne ne değişmiştir? Bu soruların yanıtını, Yılmaz'ın akıcı cümlelerinden öğrenebiliriz. Bizim değişime direnen gerçeklerimiz vardır. Sevgi Mart, hiç değişmek bilmeyen gerçeklerimizden birisini anlatıyor. Sağlık kurulu raporuyla ilgili her şeyi, hukukçumuzun muhteşem yazısından öğrenebilirsiniz. Kangrenleşmiş bir yara, noterlerde şahit dayatması. Konuk yazarımız Gözde Kılıç, kendi deneyimleri üzerinden bu konuyu ele alıyor. Yaşam kalitenizi doğrudan etkileyen bir eşyanız kullanılamaz hale gelse? Sorumuzun cevabı, Eylem Yurtsever'in muhteşem anlatımında. Bu kadar yazıdan sonra içimiz kıyıldı değil mi? Şöyle bir mutfağa yöneldiğinizde, eline geçirdiği sebzeyi kesip biçen Murat Kefeli'yle karşılaşırsanız tedirgin olmayın. Bıçağa duyduğu aşk, tamamen yeme dürtüsünden kaynaklanmaktadır. Bu köşeyi es geçmeyelim yani, malum can boğazdan gelir. Bir kovulmadığımız Everest kalmıştı. Bizim ne yapıp yapamayacağımıza karar vermekten zevk alan sağlamcılar, bu sefer de Everest'ten kovmuş bizi. Kovmuşlar kovmasına da, Deniz Aydemir Döke'nin sağlam kalemiyle hırpalanacaklarını hiç düşünememişler. Bu ben bilirimcilerden kurtuluş yok, elleri ayakları her yere uzanır. Burak Sarı'nın onlara bir çift sözü var. Özellikle sağlamcılar okumalı. Yeterince zihnimiz yoruldu değil mi? O zaman Gülcan Altun'un klasikleşmiş betimleme değerlendirmelerinden birisine bırakalım kendimizi. Gülcan, Cem Yılmaz'ın Pek Yakında filmini anlatmış bize. Herkes, bizim gibi hayat yolculuğunda ilerleme felsefesi ile yetinmiyor. Meşhur gezicimiz Bahar Yavuz, seyahat izlenimlerini yazmaya devam ediyor. Bakalım onun yolculuğu bizleri bu sefer hangi duygulara götürecektir? Bu ay heybemizde bunlar var.

Mutlu, umutlu, mücadele dolu bir yıl dileklerimizle. Şubat sayısına kadar hoşça kalın.

Sosyal Model Nasıl Doğdu?

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

Sayı 47, Ocak 2018

Her şeyden önce erişilebilir bir yıl geçirmenizi dileyerek başlayayım sözlerime. Gerek dergi satırlarımızda, gerek başka mecralardaki söylemlerde tıbbi model, sosyal model, bireysel model gibi kavramları sıkça okudunuz, duydunuz sanırım. En azından buradaki yazılarda kullandığımız terimler, vardığımız sonuçlar sosyal model ve sonrasında ortaya çıkan diğer yaklaşımların çeşitli ürünlerini yansıtıyor diyebilirim rahatlıkla. İyi de ne ola ki bu model yaklaşımı? Nasıl ve kimler tarafından ortaya çıkarılmış? Niye ortaya çıkarılmış?

Çoğu zaman kullandığımız kavramların tam olarak neyi ihtiva ettiğini bilmeden dilimize pelesenk etmek gibi kötü bir alışkanlığımız var. O yüzden bu yılki Engelsiz Eğitim konularından birisi sakatlık çalışmaları. Perşembe günleri dergi yazarımız Canan'la birlikte sakatlığa sosyolojik bir temelden bakıp içinde modellerin de bulunduğu konuları beraberce tartışıyoruz. Söyleşilerimize pek de katılan olmuyor, olanlar da çok az konuşuyor, ama yine de yararlı bir paylaşım olduğuna inanmak istiyorum. İşte bu söyleşilerde bahsettiğimiz bazı noktaları siz okurlarımızla da hasbihâl edip yazının gücünden faydalanmak arzusundayım.

Şimdi gelin bundan tam 42 yıl öncesine, 1976'nin İngiltere'sine gidelim. UPIAS adındaki küçük bir grup sosyal modelin en çok alıntılanan "Sakatlığın Temel Prensipleri" adlı bildirisini bu sıralarda yayınlıyor. Bir çeşit kuruluş beyannamesi desek yanlış olmaz bence. Aşağıda bu bildirinin detaylarını anlatacağım, ama önce biraz daha geriye gidip neden böyle bir oluşum ve bildiri ortaya çıktı ona bakalım derseniz.

1970'lerin İngiltere'si sakatların yavaş yavaş ayrı enstitü ve bakım evlerinden kurtulmaya başladıkları yıllar. Bu dönemde önemli bir hareket eski birçok sakat örgütünü şemsiyesi altında topluyor: Disability Income Group, yani Sakatlık Gelir Grubu.

Bu grubun İngiltere devleti ve parlamentosundan temel bir talebi var: “Sakatlar yoksul durumdadır ve çaresizdir. Devlet tüm sakatlara kabul edilebilir derece maaş ve gelir sağlamalıdır”. Guardian gazetesine yazılan mektupla bir kıvılcım ateşleniyor, birçok sakat grubu kampanyaya destek veriyor.

Yalnız bazı çatlak sesler de çıkmaya başlıyor. Sosyal modelin önemli figürlerinden Michael Oliver’in (1996) anlatımına göre, çoğunluğu fiziksel engelli ve sakatlar için ayrı enstitülerin varlığından kurtulmuş sakat, bir araya gelerek alternatif bir yapı örgütlüyor: Union of Physically Impaired Against Segregation, Tecrite Karşı Fiziksel Sakatlar Birliği. Sayıları az olan ve yalnızca 15 yıl ömrü olabilen UPIAS’ın yankıları ise günümüzde halen süren çok önemli bir akımı meydana getiriyor: sosyal model. Bu yapının karşı çıktığı en temel unsur, sadaka kültürüne ve yardımlara dayalı sakatlık anlayışı. Hak temelli bir bakış açısıyla 1976’de Sakatlığın Temel Prensipleri adındaki o meşhur bildiri bu koşullarda ortaya çıkıyor.

Bildirinin ana esaslarından üç noktasını ele almak istiyorum bu yazımda. Sakatlığın tanımı ve nedenleri, teknolojinin gücü ve yardımlara bakış.

Her şeyden önce bildiri şu sözle başlıyor: “sakatların yoksulluk sorunu en az diğer yoksulluk sorunları kadar bilimsel ihtimam gerektirir, daha az değil.” Yani verilecek basit sadakalarla avutulamayacak kadar önemli bir ezilen kitle olarak görüyorlar tüm sakat kitlesini.

Buradan birçok makalede ve kitapta en çok alıntılanan sakatlık tanımına geçiliyor: “Sakatlık, fiziksel yeti yitimimiz üzerine empoze edilen ve bizi sosyal yaşama tam katılımdan gereksiz yere tecrit eden bir durumdur. Bu nedenle sakat kitle toplumda ezilen bir gruptur. Bize dayatılan kısıtların fiziksel yeti yitimimizle hiç ilgisi yoktur.”.

Bu tarihi tanımlama sosyal modelin de temelini oluşturuyor. Tanımdaki bir iki önemli hususa dikkatinizi çekmek istiyorum. Her şeyden önce sakatlığı bireysel bir trajedi ve talihsizlik olarak değil, tamamen sosyal bir olgu olarak ele alıyor UPIAS. Sosyal modeli bireysel modelden ayıran en temel faktör de bu aslen. Bireysel model sakatlık sorunlarını bireylerde arar ve bireyi iyileştirmeye, “normalleştirmeye” çalışır. O nedenle

de doktor, fizyoterapist, psikolog, rehabilitasyon uzmanı gibi yetkililerden yararlanır. İşte UPIAS'ın adına sosyal model dememesine karşın ortaya koyduğu ideal, bu uzman modeline karşı çıkıyor.

Bildiride şu cümlelere yer veriliyor: "Sakatların kendi adlarına birilerinin konuşmasına ihtiyacı yoktur ve kendi çözümlerini üretmelidir. Sakatlık alanındaki uzmanların engelliliğin gerçek nedeni konusunda hiçbir fikri yoktur. Uzmanların temeldeki yanılgıları sakatlıkla fiziksel yeti kaybını karıştırmaları ve daha çok yeti kaybının etkilerine yoğunlaşarak sakatlar adına karar vermeleridir."

Burada da sosyal modeli oluşturan ikinci sacayağının temelleriyi görüyoruz: Yeti yitimi impairment veya özürlülük diyelim derseniz, disability yani sakatlık veya isterseniz siz engellilik deyin, birbirinden farklı şeylerdir. Fiziksel yeti yitimi tamamen bireysel bir olgudur ve konumuzla ilgili değildir. Sakatlık ise tamamen sosyal yaşamla ilgilidir ve esas nedeni fiziksel alanlarda, eğitimde, ulaşımında, istihdamda ve diğer yerlerde konan kısıtlar, dezavantajlar ve dışlamadır, fiziksel yeti yitimi değil.

Fiziksel yeti yitimini Oliver (1996) çok güzel bir biçimde tarif etmiş. Diyor ki, fiziksel yeti yitimi, fiziksel bedenin betimlemesinden daha eksik bir şey değildir. Biraz açarsak demek istediği şu: Bir insanı görme özürü ya da görme engelli şeklinde tıbbi bakımdan tarif ettiğimizde bir bedensel özelliği dile getirmiş oluyoruz. Peki bir erkeği anlatırken de tek X kromozomu olmayan varlıklar olarak anlatsak, ya da mavi gözlü birini siyah gözlü olmayan biri şeklinde ortaya koysak, neden görme engelli tanımı bunlardan daha eksik ve farklı olsun?

Sanırım sosyal modelin en temel üçüncü sacayağı sakatların, bizzat bir kitle olarak kendi sorunlarının çözümünde kendilerinin rol üstlenmesi gereğidir. Yani bizim yıllardır mücadelesini verdiğimiz karar mekanizmalarına dâhil olma çabası. Bu nedenle aslında uzman diye karşımıza çıkarılan kişilerin hiçbir fikirleri olmadığı halde sakatlığımızla ilgili söz söylemeleri UPIAS'ın en çok tepkisini çeken durumlardan birisi olmuş ve sakatların mücadeleye neden etkin katılımı gerektiğini şu sözlerle açıklamışlar: "Bizim adımıza devletten yardım dilenen uzmanlar yalnızca sosyal statümüzü düşürmektedir. İstihdam

hakkı ve topluma tam katılım mücadelesi bizzat biz sakatların etkin rol üstlenmesini gerektirir. Eğer sakat kitle bu mücadeleye etkin katılmazsa, istihdam ve diğer kapsayıcı olanakların taleplerini karşılayacak zihinsel kapasiteyi geliştiremez.”

Yukarıdaki pasajda UPIAS’ın dikkat çektiği önemli bir nokta var: Sakatların iş yaşamına ve kamusal alanda tam katılıma erişmek için önemli olan zihinsel kapasiteyi geliştirmesi gereği. Yani önce sakat kitlenin bir sosyal farkındalık elde ederek ezen ezilen mücadelesine etkin katılımı önemseniyor ve ancak bu etkin katılımı, yaşamamızı yalnızca kendimizin kontrol edebildiği bir sonuca ulaştığımız var sayılıyor.

Buradan UPIAS’ın kendi yaşamımızı kontrol etme, bağımsız yaşam ve hayırseverlikle ilgili görüşlerine geçmek yerinde olacak zannımca. Hatırlarsak, UPIAS sakatlara gelir grubunun devletten daha fazla maaş taleplerine karşı doğan bir yapı ve tabii ki sakatlığın temel prensipleri bildirisinde bu konuya da yer veriyorlar. Finansal yardımlara elbette tamamen karşı çıkmıyorlar, fakat şöyle bir pozisyon alıyorlar: “Yapılacak finansal yardımların amacı sakatların günlük yaşamında daha bağımsız kalabilmesi, mobilitayı başarabilmesi, üretime eşit katılabilmesi ve nerede ve nasıl yaşayacağımıza tamamen kendimizin karar vereceği, yaşamımızın tüm kontrolünü kendimizin sağlayacağı ortamların yaratılması yönünde olmalıdır. Etkin sosyal katılım ve iş yaşamına eşit dâhil olma dışında sağlanacak yararlar tutarlı bir şekilde bağımlılığımızın ve toplumdaki dışlanmamızın bahanesi olarak kullanılacaktır ve bu tam da amacımızın tersi olan bir şeydir. Bu tarz yararlar sakatların tarihsel bağışçılara bağımlılığını arttırmanın ötesinde bir fayda sağlamaz.”

Biliyorsunuz biz de, bizim gibi hak temelli yapılar gibi söylemlerimizde çok benzer argümanları ortaya koyuyoruz ve yardımlara, okullardan para toplanması gibi bağış yöntemlerine karşı bir çizgide sürdürüyoruz mücadelemizi. Bundan 42 yıl önce de benzer şeylerin konuşuluyor olması düşündürücü bir husus. UPIAS’ın çaresizliğimizi ve zavallılığımızı vurgulayarak yardım toplanma çabalarına karşı şu sözleri bahsi daha iyi anlatacak gibi görünüyor: “Teknolojinin tüm yaşamımızın kontrolünü sağlama yönünde bize çözüm alternatifleri sunduğu günümüzde, hala kapasite yetersizliklerimizi ve

çaresizliğimizi vurgulamak kurtuluşumuz değil, hepimizi daha çok zincire vurmak demektir.”

Evet değerli dostlar, günü kurtarmak adına sağdan soldan elde etmeye çalıştığımız yardımların uzun vadede nelere yol açabileceğini bu satırlarda sürekli anlatıyoruz, ama aslında bundan 42 yıl öncesinde de benzer söylemlerin dile getirilmiş olması yalnız hissetmememizi sağlaması bakımından önemli bence.

Sizlerin de hissedeceği üzere UPIAS satır aralarında teknolojideki önemli gelişmelerin artık sakatları daha da bağımsız kıldığı inancına sahip. Teknolojik gelişmelerin artık toplumsal yaşama tam katılımın önünü açtığını şu sözlerle dile getiriyor: “Son dönemdeki teknolojik gelişmeler en ciddi yeti yitimi olan fiziksel engellilerin bile çalışabileceği ortamları mümkün kılmıştır. Olması gereken, tüm iş alanlarınınin sakatlar için de erişilebilir kılınmasıdır. Burada önemli olan kapsayıcı iş olanakları ve topluma tam katılımdır.”

Gördüğümüz gibi erişilebilirlik kavramı ve teknolojiden daha o yıllarda söz ediliyor. Körler açısından bakarsak benzer bir teknolojik devrimin 1990’lı yıllarla başlayıp 2000’li yıllarla birlikte doruğa ulaştığını anımsamak yararlı olacak. Teknolojik devrimle artık bilgiye erişim, ulaşımda bağımsızlık çok daha kolay ve bizler de aynı şeyi söyleyebiliriz: Bu kadar teknolojik gelişmenin olduğu bir ortamda halen ders muafiyetlerini, gereksiz ayrıcalıkları savunmak, bizi daha da bağımlı çaresiz kılmanın ötesinde bir anlam ifade etmiyor. Ancak buna öncelikle biz körlerin ikna olması ve hakikaten eşit, erişilebilir, engelsiz yaşamın ne demek olduğunu farkına varması gerekli. Bu da tıpkı UPIAS’ın ortaya koyduğu gibi, erişilebilirlik mücadelesine etkin katılımı mümkün olacak.

UPIAS’ın bildiriyle ivme kazanan ve sonraları çokça tartışılan sosyal model, elbet ciddi eleştirilerle de karşı karşıya kalıyor. Bugün kimileri için sosyal model bir eski moda akım. Kimilerine göre bireyselliği yok sayması, yeti yitimi ve sakatlık arasındaki ilişkiyi koparması gerçekçi değil. Bunların detaylarına da ileriki yazılarımda değinmek istiyorum. Ama sosyal modelin sakatların toplumsal mücadelesinde önemli bir mihenk taşı olduğu kesin. Sosyal model akademik dünyada başlamadığı için, başlangıçta

akademik çevreler ve uzman denen kişiler karşı çıkıyorlar bu görüşlere ve alay ediyorlar. Ancak sakatlar kendi gerçeklerine o derece sahip çıkıyor ki, Dünya Sağlık Örgütü bile 1981 ile başlayan sınıflandırmasında artık sosyal kısıtları, çevresel faktörleri resmen sakatlığın sebeplerinden birisi olarak kabul etmek durumunda kalıyor. Bu eğilim Uluslararası işlev hastalık ve sınıflaması ICF ile de güçlenerek devam ediyor.

Yazımı Michael Oliver'in (1996) doktorlarla ilgili şu saptamasına yer vererek sonlandırmak istiyorum. Oliver şöyle diyor: "Tıptaki sorun, doktorlar hastalığı değil sakatlığı tedavi etmeye çalıştıklarında ortaya çıkar, Çünkü hiç bilmedikleri ve uzmanlıkları olmayan sosyal bir alana girmiş olurlar"

Bu tanımda Oliver ve diğer sosyal model savunucularının hastalık ve sakatlığı birbirinden ayırdıklarına dikkatinizi çekeyim. Oliver için hastalık geçicidir ve tedavi edilebilir. Ancak yeti yitimi kalıcı bir durumdur ve onun üzerine inşa edilen sakatlıkla ilgili söz söylemek doktorlar için hiç uzmanlıkları olmayan bir alana girmeleri anlamına gelir. Buna bir körün öğretmenlik yapıp yapamayacağına, bir yerde çalışıp çalışamayacağına doktor raporlarıyla karar verilmesini örnek gösterebiliriz. Bu durumda doktor uzmanlık alanı olan göz sağlığının ötesine geçip bizim sosyal alanda nelere yetkin olup olmadığımızı karar veriyor ki, sosyal model işte bu duruma karşı çıkarak yeti yitimi ve sakatlığın ayrı şeyler olduğunu ortaya koyuyor. Bireysel model ise, sizi normalleştirmeye, normalleştiremiyorsa, mümkün olduğunca normale yaklaştırmaya çalışıyor.

O nedenle eksikleri olmasına, her olguyu açıklayamamasına karşın sosyal modelin sakatlara mücadele alanında yeni bir perspektif kazandırdığını inkâr edemeyiz. Bu yaklaşımla sosyal model çerçevesinde sakatların toplumdaki talebini Oliver şu sözlerle ortaya koyuyor ve sanırım bu sözlerin sonrasında yeni bir şey söylemeye hacet yok: "Bizler toplumdaki onların olmamız gerektiğini düşündükleri gibi değil, olduğumuz gibi kabul edilmemizi talep ediyoruz."

Kaynakça

Oliver, M. (1996). *Understanding disability: From theory to practice*. London: Macmillan.

UPIAS (1976) Fundamental principles of disability (London: Union of the Physically Impaired against Segregation).

Rapor

Sevgi Mart

sevgi.mart@gmail.com

Sayı 47, Ocak 2018

Merhaba arkadaşlar, bu ay sizlerle hayatımızın tam ortasında duran, engelliler için sağlık raporu konusuna bir göz atalım istedim.

Hepimiz biliyoruz ki; ülkemizde birçok yasal düzenleme ile engellilere yönelik birtakım çözüm ona iyileştirmeler getirilmiştir. Bu iyileştirmelerin gerekli olup olmadığı; sağlanan imkânların mevcut haliyle mi yoksa çok daha farklı yöntemlerle mi yapılabileceği ayrı bir tartışma konusu. Ancak, bu imkânlardan yararlanabilmek için, bir sağlık raporuna sahip olunması gerektiği mutlak gerçeklik olduğundan; şimdi bu rapor nedir ve nereden nasıl alınıp kullanılır kısaca bakmaya çalışalım.

30.03.2013 tarihli Resmi Gazete 'de yayınlanan Özürlülük Ölçütü, Sınıflandırılması ve Özürlülere Verilecek Sağlık Kurulu Raporları Hakkında Yönetmelik ile sağlık kurulu raporu vermeye yetkili kuruluşlar, raporların nasıl hazırlanması gerektiği, özürlülük ölçütünün hangi kriterlere göre hesaplanacağı ayrıntılı biçimde düzenlenmiş.

Yönetmeliğe

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.17250&MevzuatIlski=0&sourceXmiSearch=%C3%B6z%C3%BCr%C3%BC> adresinden ulaşabilirsiniz. Getirilen imkânlardan yararlanabilmek için de ilgili kurum ve kuruluşlara sunacağınız raporların, bu Yönetmelik hükümlerine göre düzenlenmiş olması gerekiyor. Peki, Yönetmelik neler diyor;

Öncelikle Yönetmeliğin amacı ve kapsamı, engellilere verilecek sağlık raporlarının derecelendirilmesini, sınıflandırılmasını, bunların kullanılacağı alanları ve kullanım ve derecelendirme için uluslararası standartlara uygun ortak bir uygulamayı geliştirmek olarak belirtilmiş. Ancak, Türk Silahlı Kuvvetleri Sağlık Yeteneği Yönetmeliği kapsamında asker hastanelerince malullük aylığı bağlanacaklara verilecek özürlü sağlık

kurulu raporları ve sosyal güvenlik kuruluşlarınca primli sisteme tabi olanlara bağlanacak malullük aylıkları için istenecek özürlü sağlık kurulu raporları kapsam dışı bırakılmış. Biliyorsunuz, malullük aylığı farklı bir uygulama ve kişilerin görev yaptıkları sırada, herhangi bir hastalık nedeni ile görevlerini ifa edemez hale gelmeleri halinde, malulen emekliye ayrılmaları durumunda söz konusu olmaktadır. Bu nedenle, malullük durumunun ortaya çıkması halinde, bağlanacak malullük aylığı için, ortaya çıkan hastalığın ilgilinin iş göremez hale gelmesine sebep olduğuna dair bir rapor düzenlenmesi gerekiyor.

Yönetmeliğin, Gelir Vergisi Kanunu, 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ile Özürsümler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 5 inci maddesine dayanılarak hazırlandığı belirtilmiş. Böylece, bu Kanunlar ile getirilen düzenlemeler için alınacak sağlık kurulu raporlarının, bu Yönetmelik hükümlerine uygun olması gerektiği belirtilmiş.

Sağlık kurulu raporlarında dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da “Özürsümlü” ve “Ağır Özürsümlü” ifadeleridir. Zira Yönetmelik bu ifadeleri ayrı ayrı tanımlamış ve yasal düzenlemelerde de bu gruplarda yer alan kişiler için ayrı hükümler getirilmiş.

Ağır özürsümlü; özür durumuna göre özür oranı %50 ve üzerinde olduğu tespit edilenlerden günlük yaşam aktivitelerini başkalarının yardımı olmaksızın yerine getiremeyeceğine özürsümlü sağlık kurulu tarafından karar verilen kişiler olarak tanımlanmış. Burada dikkat edilmesi gereken, öncelikle engel oranının yüzde elliden fazla olması ve günlük yaşam aktivitelerini, bir başkasının yardımı olmaksızın yerine getirememesi durumudur. Ancak, burada, bir başkasının yardımından kasıt; tıbbi tanımlarla yardıma ihtiyaç duyulmasıdır. Bir başka deyişle, kişinin sahip olduğu engel; onun temel yaşamsal gereksinimlerini, kişisel bakım ihtiyaçları, günlük aktiviteleri gibi; kendi kendine yerine getirmesine mani oluyorsa; tıbben ağır engelli kabul edilir. Yoksa kişinin eğitim eksikliği, imkân yetersizliği ya da başka herhangi bir sebeple, aslında kendi ihtiyacını karşılayabilecek durumda iken, bunu yapamaması değildir. Örneğin, eğer kişi %100 görme engelli ise, ama hiçbir kişisel ihtiyacını kendi çabası ile karşılamıyorsa, bu kişi ağır engellidir denilemez.

Ancak, kişi zihinsel engelli örneğin ileri düzeyde otizmli ise ve hiçbir kişisel ihtiyağını tek başına karşılaması mümkün değilse; bu kişinin engel oranı %51 dahi olsa, ağır engelli olarak kabul edilir.

Özörlü ise, doğuştan veya sonradan; bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım veya iyileştirme, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak ifade edilmiş. Burada aranan kriterler ise kişinin doğuştan veya sonradan, bedensel, ruhsal veya duygusal yeteneklerini kaybederek; iyileştirme, korunma veya bakım hizmetlerine ihtiyaç duymasıdır. Elbette ki sadece engelli birisinin engel oranı da yüzde ellinin üzerinde olabilir. Örneğin ben, yüzde yüz görme engelliyim. Bu konuya ilişkin sürekli raporum da var ancak, raporumda ağır özörlü değil; özörlü ifadesi yer almaktadır.

Her iki tanıma bakılarak; özür oranı yüzde ellinin üzerinde olan her birey ağır özörlüdür gibi bir sonuca ulaşılmaz. Bu nedenle, gerçekten ağır özörlü raporuna ihtiyaç duyan arkadaşlarımızın, raporlarına bu ifadeyi özellikle yazdırmaları ve bu hususa hassasiyetle dikkat etmeleri gerekmektedir.

Yönetmelik, Özörlü Sağlık Kurulu'nun, iç hastalıkları, göz hastalıkları, kulak-burun-boğaz, genel cerrahi veya ortopedi, nöroloji veya ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanlarından oluşacağını ifade etmiş. Raporlarımızı aldığımız zaman, Yönetmelikte belirtilen bu branşlardaki hekimlerin kurulda yer aldığından emin olmak gerekiyor. Aslında Yönetmelik, Kurul Raporunu tanzim ettikten sonra, bu denetimlerin yapılmasını kurul sekreteryasına yüklemiş. Ancak, yine de biz, gerekli incelemeyi yapalım. Zira yine Yönetmelikle, bu şekilde oluşturulmayan kurul tarafından verilen raporların geçerli olmayacağı ve kullanılamayacağı da düzenlenmiş. Ancak, özür durumu sadece bir uzva yönelikse, örneğin göz gibi, bu durumda, o alanda görev yapan üç hekimin bir araya gelmesi ile de Özörlü Sağlık Kurulu oluşturulabilir.

Özörlü Sağlık Kurulu Raporu vermeye yetkili sağlık kurumları ve hakem hastaneleri, Sağlık Bakanlığı'nca belirlenir ve Sağlık Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde

yayınlanır. Rapor almaya gitmeden önce, Sağlık Bakanlığı'nın www.saglik.gov.tr adresini ziyaret ederek; gitmeyi düşündüğünüz sağlık kurumunun, Özürlü Sağlık Kurulu Rapor vermeye yetkili olup olmadığını kontrol etmenizde fayda vardır. Zira yetkisiz kurumlardan alınacak raporlar da geçerli olmayacak ve raporunuzu yenilemek zorunda ya da getirilen hizmetten yararlanamayacak durumda kalabilirsiniz.

Özürlü Sağlık Kurulu'nun, rapor düzenlerken rapor alacak kişiyi bizzat görmesi gerekmektedir. Zira poliklinik bulgular yanında, gerekli görmeleri halinde, Özürlü Sağlık Kurulu'nca da muayene yapılarak değerlendirme yapılabilir.

Özürlü Sağlık Kurulu Raporu düzenlenecek kişi 15 yaşından büyük ise, raporda mutlaka fotoğrafının bulunması zorunludur. Bu nedenle, rapor almak için başvurmadan önce, son altı ay içerisinde çekilmiş 6 adet fotoğrafınızı yanınızda götürürseniz, bu işlemlerin hızlanmasına yardımcı olacaktır.

Yönetmelikte, kişinin ya da kişiyi sevk eden kurumun talebi halinde, kişinin sağlığına etkisi dikkate alınarak çalıştırılmayacağı işlerin niteliği ile raporun kullanım amacı bölümüne; bireyin yararlanmak istediği hak ve hizmetlere ilişkin taleplerin belirtileceği düzenlenmiştir. Yani, siz Özürlü Sağlık Kurulu Raporu almaya gittiğiniz zaman, eğer özel bir amaçla, örneğin ÖTV muafiyeti gibi başvuru yapıyorsanız; bu hususu mutlaka belirtmeniz ve raporunuza da yazdırmanız gerekmektedir. Ayrıca, zaman zaman işe başlama aşamasında, sağlık raporları istenilmektedir. Bu raporların, kuruldan alınmasının gerekli olduğuna dair herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Söz konusu rapor, tüm iş başvurularında istenilen ve aile hekimleri tarafından verilen rapordur. Zira sizin elinizde zaten özürlü sağlık kurulu raporunuz mevcut ve iş başvurunuzu bu raporunuz ile yapmışsınız. Bu aşamada, sadece başvuru prosedürünün tamamlanması için, bazı kurumlarca istenilen çalışabilir raporunu, bağlı bulunduğunuz aile hekiminden alabilirsiniz.

Aldığımız raporlarda, "Ağır Özürlü" bölümünün "Evet" ya da "Hayır" olarak işaretlenmiş olduğundan ve raporumuzda engel grubumuzun yazılmış olduğundan emin olmamız gerekiyor. Zira bunlardan birisi boş olarak düzenlenmiş raporlar, kullanım sırasında bize

sorun çıkartacaktır. Tamamen geçersiz olarak; tüm rapor prosedürünü tekrarlamak zorunda bırakabileceği gibi; tekrar rapor aldığımız kuruma gidip; heyete kabul ettirebilirsek; o bölümü doldurtmak zorunda da kalabiliriz.

Özürlü Sağlık Kurulu Raporu için, yetkili sağlık kurumuna başvuru yaptığınız tarihten itibaren; en geç 20 gün içerisinde, raporunuzun tanzim edilerek; size verileceği de yine Yönetmelikle düzenlenmiş.

Verilen rapora, engelli birey, velisi veya vasisi veyahut raporu isteyen kurum tarafından itiraz edilmesi mümkündür. Bu itiraz, itiraz dilekçesi ve ilk özürlü sağlık kurulu raporunun tasdikli bir örneği ile birlikte, bulunulan ilin sağlık müdürlüğüne yapılır. Başvuruyu alan il sağlık müdürlüğüne, özürlü sağlık kurulu raporu alacak kişi en yakın farklı bir özürlü sağlık kurulu raporu vermeye yetkili hastaneye gönderilir. İtiraz edilen özürlü sağlık kurulu raporu ile itiraz üzerine verilen özürlü sağlık kurulu raporundaki kararlar aynı yönde ise özürlü sağlık kurulu raporu kesinleşmiş olur. Ancak, her iki rapor arasında farklılıklar varsa, bu kez, il sağlık müdürlüğüne, ilgili kişi, en yakın hakem hastaneye gönderilir. Hakem hastane tarafından verilen raporlar kesindir.

Özürlü Sağlık Kurulu Raporları, kişinin özür durumu sürekli ise, süresiz; zamanla artan ya da azalan nitelik taşıyor ise, kurulun öngördüğü dönemler için süreli olarak düzenlenir. Bu hususun da raporlarımızda mutlaka yazıyor olması gerekmektedir.

Gelir Vergisi indiriminden yararlanmak amacıyla düzenlenen Özürlü Sağlık Kurulu Raporlarının, raporu veren sağlık kurumu tarafından, o ilin defterdarlığına ulaştırılması gerekmektedir. Aksi halde, kurumlar arası farklılık gösterse de yani bazı kurumlar bizim sunmuş olduğumuz raporları kabul ederek indirim uygulasa da vergi indiriminden yararlanamayabilirsiniz.

Son bir öneri ile yazımı noktalamak istiyorum. Devlet Personel Başkanlığı'nca, özürlü sağlık kurulu raporları ile ilgili olarak, kurumlar ya da ilgililer tarafından sorulan sorulara dair verilen cevaplardan gerekli görülenler, <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/gorus/saglik-kurulu-raporlari> adresinde yayınlanmaktadır. Özellikle çalışma amaçlı alınan özürlü

sağlık kurulu raporları ve bunların kullanımına ilişkin uygulamada karşılaşılan soru ve cevaplar için bu adresi sıklıkla ziyaret etmenizi öneririm.

Böylece genel anlamda özürli sağlık raporu alırken dikkat etmemiz gereken temel noktalar üzerinde konuşmaya çalıştık. Umarım aldığınız her rapor geçerli olur, sizi tekrar tekrar uğraştırmaz.

Yasada Var Ama Neye Yarar?

Gözde Kılıç

gozde.kilic@bilgi.edu.tr

Sayı 47, Ocak 2018

Merhaba sevgili EEEH Dergi okurları. Bu yazımda sizlere, geçtiğimiz günlerde noterde yaşadığım bir olayı anlatmak istiyorum. Anlatacağım bu olay, öyle tahmin ediyorum ki hemen hemen tüm görme engelli arkadaşlarımda da başına gelmiştir.

Bir satış işlemi için babama vekâlet vermem gerekiyordu. Babamla birlikte noterin yolunu tuttuk. Notere vardığımızda, memura görme engelli olduğumu ve yapmak istediğim işlemi söyledim. Memur ne derse beğenirsiniz? “Görme engelli olduğun için iki şahit getirmen gerekiyor. Aksi takdirde benden istediğin işlemi gerçekleştiremem.” Ben, okuryazar olduğumu ve imza atabildiğimi söylüyorum ama neye yarar. Güya bunu benim iyiliğim için yapıyormuş! İtiraz ediyorum. Vekâlet vereceğim kişi benim öz ve öz babam. Baktı ki bizimle baş edemiyor, noter kâtibine yönlendirdi. O da aynı şeyi söyleyince, bu sefer babam noter kâtibine açtı ağzını, yumdu gözünü: “Bu engelliler uzaydan mı geldi sanki? Akli dengesi yerinde, üniversite mezunu. Ne bu yani?” Noter kâtibisi olan kadın, emekli olmak üzere olduğu ve bu nedenle de yetkisi olmadığı bahanesini öne sürdü. Yani işlemimizi yapmadı ve bizi başka bir notere yönlendirdi. “Madem ki yetkin yok, ne diye işgal ediyorsun o koltuğu” dedim içimden.

Neyse ki ikinci noter fazla uzak değildi ve vakit kaybetmeden oraya ulaştık. Asansör var mıydı bilmiyorum ama binanın fiziksel yapısı çok kötüydü. Sıra numarası alıp beklemeye koyulduk. Sıra bize gelince, yine aynı sinir bozucu sahne! Memur burada da aynı gerekçeyle işlemimi gerçekleştiriyor ve beni müdürüne yönlendiriyordu. Müdür anlayışlı ve kibar biriydi. Sorunu çözme niyetindeydi. Yapacağım işlemin yasal çerçevesini bana anlatıp evrakı okudu. Benden kendi el yazımla, “İşlemim esnasında şahit istemedim, evrak bana okundu ve anladım.” cümlesini yazmamı ve imzalamamı istedi. Önceden gördüğüm ve Latin harfleri yazmayı bildiğim için, zar zor da olsa yazabildim. Zaten yazımın güzel olup olmadığı da önemli değilmiş. Bu yazıyı Braille ile

yazmamı isteselerdi, ne de güzel yazardım oysa. Peki bir görme engelli Latin harfleri yazmayı bilmiyorsa ne olacak? Hem bilmek zorunda mı? Sonuç itibarıyla okuyamadığı bir yazı. Kafamda buna benzer çokça soruyla işlemimi gerçekleştirip oradan ayrıldım. Küçük bir işlem için ne gerek vardı bu kadar zorda bırakılmaya ve zaman kaybına? Neymiş efendim, noterler görme engellileri kandırabilirmiş. Ne kadar da inandırıcı değil mi? Noterlerdeki bilgisayarlarda ekran okuyucu program olsa ve biz de işlemimizi bu bilgisayarı kullanarak yapsak, olmaz mıydı sanki?

Arkadaşlar, lütfen pes etmeyelim ve bu sorunun çözülmesi için mücadele etmeye devam edelim. Eşit, erişilebilir ve engelsiz bir hayat ümidiyle.

Aaaah, Pilim Bitmiş

Eylem Yurtsever

eylemyurtsever@gmail.com

Sayı 47, Ocak 2018

Hani bilimkurgu filmlerinde ya da kitaplarında vardır, bir robot, şarj ünitesine gitmeden önce elektronik bir gürültüden sonra nötr bir ses tonuyla: "oo olamaz, kendimi şarj etmeliyim," der ve gidip kendisini şarj eder.

İşitme cihazı kullanan birisi olarak ben de aylık ortalama onar lira vererek tanesi beş gün dayanan, içinde altı pil bulunan kutular almaktayım. Her ne kadar beni küçük çapta rahatsız eden bir konu olsa da, daha önceki cihazımın pilleri on beş günde bitiyordu, bu duruma alıştığımı söyleyebilirim. Eh, insan neye alışmıyor ki...

Bu duruma alıştım alışmasına da; aldığımız pillerin bazen boş gelmesine, bazen bir-iki gün sonra nasıl oluyorsa hiç sinyal vermeden ansızın boşalmasına alışamadım bir türlü. Yanımda iki tane kutu taşıyorum; ama bir defa kutudaki pillerin tamamen boş olduğuna dahi şahit olmuşken; bu bana güven veremiyor bir türlü.

Üstelik ben hem körüm hem de işitme cihazı kullanıyorum. Aniden biten bir pilin resmen hayatıma kastı olabilir. Eminim benim gibi düşünen bir sürü işitme cihazı kullanıcısı vardır. Buna bir dur denmesi gerekiyor. Bir önlem alınması, şarjlı pillerin satılması, bu şarjlı pillerin bin beş yüz-bin altı yüz lira gibi uçuk fiyatlarda ve yalnızca bir yıl şarj olabilir olmaması gerekiyor. Gerekiyor ha gerekiyor...

Peki bu durum için ne yapmalı? Dava mı açmalı? Kime? Kaza yaptıktan, elimizde somut bir delil olduktan sonra mı dava açmalı? Hangi delili somut olarak kabul edecekler bu insanlar? Son zamanlarda bir körün bastonunu kullanmayı körden daha iyi bildiğini iddia eden raporlar çıkarılıyor, deliller önemsizleştirilip ölen bir kör ihmalkâr ilan ediliyorken benim haklarım korunabilecek mi? Hiç sanmıyorum.

Sözün kısası değerli okurlar, ben sırf duymadığım için yolunacak kaz muamelesi görmekten bıktım. El insaf! Hem fiyat fazla, hem ürün dayanıksız...

Mutfak İşlerine Sıfırdan Giriş 2

Murat Kefeli

m.k@muratkefeli.com.tr

Sayı 47, Ocak 2018

Yazı dizimize kaldığımız yerden devam ediyoruz...

Tenceremiz var mı? Var... Blender'ımız var mı? Var... En iyisinden kepçe ve bıçak setimiz var mı? Onlar da var... Peki, biz ne yapıyoruz? En yakın kebağçıdan dürüm söylemeye devam ediyoruz; tâ ki bir yakınımız ortaya çıkıp, "Madem evde yemek yapmayacaktın, o kadar ıvır zıvırı neden aldın? Oha! Oha! Tencerenin altındaki etiket hâlâ duruyor! İnsan, adet yerini bulsun diye bir kez ocağa koyar ulan!" diyene kadar. Sürecin bu aşamasının da tamamlandığını varsayıyor ve mevzuya devam ediyorum.

BIÇAK KULLANMAYI ÖĞRENİN

Bıçak kullanmak, mutfak işlerinde üretim hızınızı doğrudan etkileyen bir konudur. Çoğu kişiye başlangıçta elde sebze doğramak zor gelir ve bu yüzden kesme tahtası kullanır. Kesin olan bir şey var: Bıçak kullanmak zamanla öğrenilen bir iştir.

Muhtemelen mutfak sahnesi olan bir filme herkes denk gelmiştir. Kesme tahtasından yankılanan "tak-tak-tak-tak" seslerinin benzerini üretmek pek kolay iş değildir. Elinizi kesmek istemiyorsanız kesme tahtasında başlangıçta efendi olmanızı öneriyorum. Hatta "Bir arkadaşına bakıp çıkacağım" modunda kalmanız çok daha iyi. Zavallı bir soğanı örnekleyelim... Başını vahşice kestikten sonra soyup cızdımlak bıraktığınız soğanı ortadan yarıdığınızı ve diğer yarısını öbürünün yarısından gaddarca uzaklaştırıp kurban etmek üzere kesme tahtasına yatırdığınızı da varsayalım. Parmaklarınızı düz biçimde soğanın üstüne koyup kesmeye çalışmak doğru bir hareket değildir. Genellikle de acemiler tarafından seri kesimlerde kan davası ile sonuçlanır. Evet, bıçağı size saldırmaması için azmettiren soğandan intikam almak için kanayan parmağınızla soğanın

cücüğünü koparıp çiğneyebilirsiniz ama işe yaramaz. Çünkü soğan kan yapmaz; domates belki...

Üst paragrafta bahsettiğim seri kesim işlemini yapan kişiler soğanı farklı tutar. Parmaklarınızın ilk kıvrım yeri içeride olmalıdır. Başka deyişle soğanı tuttuğunuz elinizin parmak uçları bıçak yönüne ters istikamette olmalıdır. Elinizi bu şekilde tuttuktan sonra soğanı ince ince kesmeye başlamalı ve her bıçak hareketinde soğanı tutan elinizi bir miktar bıçaktan uzaklaştırmalısınız. Soğanın en sonu geldiğinde parmak uçlarınızla tutabilirsiniz. Bu süreçte efendi ve ciddi olmanız hayli insani olur. Zavallı soğana yapmadığınız kalmadı; bir de ince ince kıyarken serserilik edip ısıklıkla cenaze marşını çalmanıza gerek yok.

Soğan, salatalık, patlıcan, kabak, patates, pırasa gibi sebzeleri kesme tahtasında kesmeye başladıktan bir süre sonra bu işi tahtasız yapmaya yönelmelisiniz. Ancak elde doğrama yapmakla kesme tahtasında parçalara ayırmak birbirinden farklı şeylerdir. Bunu özellikle belirtiyorum çünkü çoğu kişi elde de aynı şekilde doğramayı dener. Pırasayı sol eline alır, sağ elindeki bıçakla üstten alta doğru kesmeye çalışır. Elde doğramanın tutuşuysa farklıdır.

Keseceğiniz sebze için uygun bir bıçak kullanmak doğrama işlerini kolaylaştırır. Patlıcanı filato bıçağıyla doğramak atom bombasıyla tavşan vurmaya benzer. Kısa uçlu bir bıçak elde doğrama için en idealidir. Sol elinizle pırasayı ucuna yakın bir yerden tuttuğunuzu varsayalım. Sağ elinizdeki bıçağın keskin tarafı tavana bakıyor olmalı. Bıçağı, pırasanın altına getirdikten sonra işaret parmağınızla basınç uygulayarak yukarı doğru sürütün. Pırasa kopma aşamasına geldiğindeyse bıçak tutan elinizin başparmağıyla sebzeyi aşağı bastırın. Bu noktada dikkat etmeniz gereken şey bıçağın açısıdır. Bıçağı doksan derece tutarsanız sebze koştuktan sonra keskin tarafı başparmağınıza çarpacaktır. Çok keskin bir bıçak kullanmıyorsanız uzun doğrama işlemi sonrasında parmak ucunuz tırtıklı hâle gelir. Ancak keskin bir bıçakla oynayıyorsanız yeni bir kan davanız daha ortaya çıkacaktır. Bu sebeple bıçağı açılı tutmanız gerekir. Başparmağınızla sebzeyi üstten bastırdığınızda bıçak başparmağınızın solundan boşa çıkmalıdır. Sebzeyi katlederken pres makinesi moduna geçmenize de gerek yok. Bu şu anlama geliyor:

Sebze, kopma noktasına yaklaşırken başparmağınızla bastırmaya başladığınızda işaret parmağınızla alttan uyguladığınız basıncı sonlandırmalısınız. Aksi takdirde parende atarak elinizden fırlayan pırasayı sağda solda aramak zorunda kalırsınız. Ayrıca suyu görünce iki dakikada kendinden geçmeyen ve plastik değil, bezden yapılmış yarabandı almanız akıllıca olacaktır. Çünkü er ya da geç sebzeler sizden intikam alacaktır.

KÜP KÜP DOĞRAMA

Çoğunlukla domates, soğan ve patates doğramada kullanılan küp küp kesme işini öğrenmeniz gerekiyor. Çorba üstüne yakılan yağa atacağınız minik bir soğan için blenderı çalıştırmak veya barbunyaya koyacağınız küçük bir patates için kesme tahtasıyla uğraşmak bazen sıkıcı oluyor. Benzer bir şey salata işlerinde de yaşanıyor. İnsan bir süre sonra kesme tahtasından uzaklaşmanın mantıklı olduğuna karar veriyor. Çünkü en basitinden domatesin suyu tahtada kalıyor. Bu tür sorunlar küp küp doğrama yöntemiyle aşılabiliyor.

Kabuğu soyulmuş bir soğanı sol elinize alın. Sağ elinizde tuttuğunuz bıçağı soğanın sol üst tarafından aşağı doğru kaydırın. Daha sonra bıçağı çekip yarım santim kadar ilerisinde aynı yönde aşağıya kadar tekrar daldırın. Bu işlemi iki üç kez daha yapın. Dikkat etmeniz gereken nokta bıçağın tamamen en aşağıya inmemesi. Böylece sebze birbirinden tamamen ayrılmayacak. Dört beş kesik yaptıktan sonra soğanı elinizde saat yönünde doksan derece çevirin ve yine yarım santim aralıklarla dikeylemesine kesitler yapın. Böylece elinizde vahşice yarılmış zavallı bir soğan kalacak. Bu aşamada hükümetin haklılığını ve şükretmenin şart olduğunu soğana öğretmek adına devam etmelisiniz. Soğanı sol avucunuzun içinde iyice sıkıştırdıktan sonra sağ elinizdeki bıçakla üstten yataylamasına kesikler atın. Böylece siz yukarıdan tıraşlama yaptıkça küçük soğan parçaları küp küp tabağa dökülecektir. Bazen kesitler nedeniyle elinizdeki soğan bir bütün olmaktan çıkıyor. Bu yüzden üstten yapacağınız tıraşlamalar esnasında sol avucunuzdaki soğanı kendi ekseninde çevirmeniz işe yarıyor. Soğanın dibine yaklaştığınızda tıraşlama işini yanlara doğru kaydırmanız gerekiyor. Dikey kesitleri tam

dibe kadar indirmediğiniz için yatay tıraşlamanın bir faydası olmuyor. Dipte kalan kısmı da soğanı çevirerek ve küçük küçük keserek parçalayabilirsiniz. Dikey kesit aralığını biraz geniş tuttuğunuzda bu yöntemle çoban salataya domates doğramak kesme tahtasında doğramaktan çok daha rahat ve hızlı oluyor.

Eğer ilk denemelerinizde dikey kesitler attığınız soğanın elde tutulacak hâli kalmadıysa kendinizi suçlamayın. Dikey kesitleri en alta kadar değil ortaya kadar yapın. Üstten tıraşlayarak ortaya kadar indiğinizde yeniden dikeylemesine kesip tıraşlayın. Dikey kesitler kısa olduğunda soğan her bir yere dağılmayacaktır. Öte yandan bıçak denilen aletin sürtünme yöntemiyle daha işlevsel olduğunu unutmayın. Tıraşlama için bıçağı bir köşeden daldırıp hiç kıpırdatmadan diğer taraftan çıkarmaya çalışmak sebzenin dağılmasına yol açacaktır. Testere kullanır gibi bıçağı sürterek tıraşlama yapmalısınız. Bu işlem aşamasında "Neyse ki hiçbirinin ruhu yok, en azından az önceye kadar yoktu" diyerek vicdanınızı rahatlatabilirsiniz.

SOYMA YÖNTEMLERİ

Soyma işinde amaca ulaştığınız sürece her yol mübahtır. Saldıracağınız sebze, sebzenin biçimine göre de hangi yöntemin daha pratik olduğu değişebiliyor. Küreye yakın biçimi olan ve çok pürüzlü olmayan sebzelerde kısa uçlu bir bıçakla üst taraftan başlayıp spiral biçimde soya soya aşağıya inmek en pratik olanı. Yukarıda bahsedilen bıçak tutuş biçimiyle soyarken soyulmuş alanı sol başparmağınızla takip ettiğinizde hizalamak da zor olmuyor. Patates gibi eğri büğrü veya yatsı silindire benzeyen sebzelerdeyse yukarıdan aşağı doğru dikeylemesine soyma işlemi daha elverişli. Soymaya başlamadan önce sebzenin üstünde varolan yumruları, yumuşak noktaları veya benzeri alanlara cerrahi müdahale yaparak bıçakla oymanız da gerekiyor.

Tabii yapılmakta olan işe göre farklı yöntemler de geliştirebilirsiniz. Örneğin kızartma için tepeleyeceğimiz patatesi iyice yıkadıktan sonra önce yuvarlak dilimlere ayırabilir ve daha sonra ortalama bir santim genişliğindeki bu dilimlerin kabuğunu soyabilirsiniz. Yumru olan patateslerde ve turpta bu yöntem çok daha kolay geliyor bana. Öte yandan

yine turpu dikeylemesine dörde bölüp elma, armut dilimi hâline getirdikten sonra soymak da pratiktir. Nihayetinde blendera girmeden önceki şeklinin önemi olmadığı için kafanıza göre takılabilirsiniz.

Sebze soyma işi için geliştirilmiş envai çeşit aparat da var. Açıkçası ben sadece salatalık soyacağına işe yaradığı kanısındayım. O da sadece salatalık, kabak ve havuç kazımada iş görüyor. Salatalık soyacağıyla ve "Naçılın nalçaklar!" nidasıyla patlıcana saldırmak hiç mi hiç zevkli değil. Zaten bazı sebzelerin tamamını soymak zorunda değilsiniz. Salatalık, patlıcan ve kabağı + işaretine benzer bir biçimde dört bir tarafından ince bir şerit olarak dikeylemesine soymak yeterli oluyor.

Başka bir gerçek daha var tabii: Kusursuz soyma peşinde koşturmanın hiçbir anlamı yok. Patatesi iyice yıkadıysanız kalan bir iki küçük kabuğu yemek ne adamı öldürür ne de yemeğin lezzetini bozar. Üstelik bazen çok da eğlenceli oluyor. Hele ki patatesi tam soyamadığınızı söyleyen kişi annenizse lafı yapıştırabiliyorsunuz: "Ömrü hayatım boyunca 'Vitamini kabuğunda oğlum' diyerek kabuklu kabuklu yedirdin anne. Şimdi iki gıdım kabuk için bana laf mı yapıyorsun?"

Soğan ve pırasa gibi katmanlı olan sebzeleri rahat soymak istiyorsanız başparmak tırnağınızı işi abartmadan hafif uzun bırakabilirsiniz. Soğanın üst ve altını kestikten sonra dikeylemesine atacağınız derin olmayan kesikten dış çepheri tutup ayırmak tırnakla daha kolay oluyor. Tavsiyem özellikle soğan ve pırasanın en dış kabuğunu kullanmamanız. Bazen ince kabuk kalıyor; asıl nedense en dıştaki yemeğe garip bir acılık katıyor olması.

Başkasını bilmiyorum ancak ben domates soyma işinden hiç mi hiç hoşlanmıyorum. Zaten denediğimde de başarıya ulaştığımı iddia edemem. Bu nedenle domates işinde buzluğun gücünden faydalanıyorum. Pazardan aldığım domatesin bir kısmını buzluğa atıyorum. Yemekte kullanmam gerektiğinde buzluktan aldığım domatesi kâsedeki suyun içine beş dakika bırakıyorum. Daha sonra yapmanız gereken tek şey bıçakla domatesin çevresinde + işareti gibi dikeylemesine dört ince kesik atmak ve domatesi musluk

altında hafif ovuşturarak yıkamak. Kabuk, çorap çıkarır gibi domatesten sıyrılıyor ve elinizdeki bıçakla büyük parçalara bölüp tencereye atabiliyorsunuz.

Domatesi kabuğundan ayırmanın bir diğer yöntemiye kaynar su. Bu yöntemi daha ziyade sos yapmak gibi çok fazla domatesle uğraşmanız gerektiğinde kullanabilirsiniz. Domatesi yıkayıp tepesini bıçakla alıyor ve yine + işareti biçiminde dört bir yandan dikeylemesine ince kesik atıyorsunuz. Tencerede kaynamakta olan suyun içine domatesleri bıraktıktan birkaç dakika sonra kepçeyle domatesi oradan çıkarıyor, geniş bir kap içindeki buzlu soğuk suya atıyorsunuz. Bir dakika sonra domatesi ovuşturarak elinizde çevirmeniz kabuğun çıkmasını sağlıyor. Bu iki yöntem arasındaki temel fark, donmuş domatesten elde ettiğiniz parçalar kristalleşmiş olduğu için sos hâlinde olmuyor ve blenderda bu kıvama getirmek için beş on dakika çözülmesini beklemeniz gerekiyor. Kaynar suda kabuğu çıkarttığınız domates ise donuk olmadığı için istediğiniz şekilde parçalanıyor.

Kaynar su yönteminin patates kabuğunda da işe yaradığı iddia ediliyor. Açıkçası Youtube'daki videolarda bu ispatlanmış. İzleyenler böyle söylüyor; amma velakin ben henüz manalı bir sonuca ulaşamadım. Onla uğraşmaktansa bıçakla soymak daha kolay oluyor.

Eğer soymakta zorlandığınız veya hoşlanmadığınız bir sebzenin konservesi varsa, emin olun ki pratik bir soyma yöntemi de mevcuttur. Patatesleri fabrikada çalışanlara soydurduklarını hiç sanmıyorum. Google'da ufak bir araştırmayla buna ulaşmak zor değil.

Sebze soyarken canınız çok sıkılıyorsa Tutti Frutti'nin meşhur "Çin çin, çin çin" melodisi eşliğinde tezgâh başında sallanabilirsiniz. Ancak bunu yaparken evde yalnız olduğunuzdan pencerenin de kapalı olduğundan emin olmalısınız.

Yukarıda da belirttiğim üzere hükümet haklı, şükretmek şart. Değil bir emekçi, patlıcan için bile geçerli bu. Birkaç dakika önce ciddi bir suratla soğan parçalamanızı izleyen ve dazlak gibi soyulmuş patlıcanın halini düşünsenize? İnsan ırkına mensup bir yaratık

elinde bir bıçakla size yaklaşırken öte taraftan müsait yerini sallayıp gevrek gevrek mırıldanıyor: "Çin çin, çin çin..."

Yok, yok, hükümet kesinlikle haklı. Şükretmek şart...

Everest'ten de Kovulduk

Deniz Aydemir Döke

daydemird@gmail.com

Sayı 47, Ocak 2018

Bu sabah maillerimi kontrol ederken gördüğüm bir başlık beni şaşırttı. Mailin başlığı Everest'e körlerin tırmanışının yasaklanmasının kınandığıyla ilgiliydi. Görünen o ki Nepal hükümeti yeni güvenlik önlemleri getirmiş ve bu önlemlerin içinde tek başına zirve yapmanın yanısıra çift bacağı ampute olanların ve körlerin dağa tırmanışının yasaklanması da yer alıyor. Habere göre 16 yaşından genç olanların dağa tırmanışına izin verilmiyor ama bir üst yaş limiti yok. Bir grup, 85 yaşında bir tırmanışçının hayatını kaybetmesi üzerine 76 yaşını üst yaş sınırı olarak önermiş ama bu geçmemiş. Yani Nepal hükümeti körlere ve çift amputelere yasak koyarak engelli kardeşlerini özel bir korumaya almış.

Tırmanışın ve dağcılığın tehlikeli bir spor olduğunu yadsıyacak değilim elbet. Tabii ki güvenlik önlemleri de alınmalı. Ama güvenlik önlemleri bir insanın engel durumuna göre değil dağcılık becerilerine ve tırmanış konusundaki yetkinliğine dayanmalı. Körlerin pek çoğu elbet gidip Everest'e tırmanacak değil, ama görenlerin de pek çoğu Everest'e tırmanmak için yanıp tutuşmuyor. Nepal hükümetinin kayıtlarına göre şimdiye kadar 29 engelli sporcu dağa tırmanmış ve bunların on beşi zirve yaparken, ikisi de hayatını kaybetmiş. Tırmanışı gerçekleştiren sporcuların içinde Amerikalı sporcu Erik Weihenmayer de var; Erik Weihenmayer Everest'e tırmanarak körlerin bu dağa tırmanmayı başarabileceğini zaten ispatladı. Sizlerin de bildiği gibi Türk milli sporcumuz Necdet Turhan "5 Kıtada 5 Maraton 5 zirve" projesini tamamladı ve dağların zirvelerinin körlerin ellerinden uzak olmadığını gösterdi.

İnsanlar dağa tırmanmaya karar veriyorsa bu onların kişisel iradesiyle oluyor, kimsenin zorlamasıyla değil. Tırmanışı yapanlar da elbet yaptıkları şeyin tehlikeli olduğunun farkındalar ve riskleri göze alıyorlar. Bizler yaşamın çeşitli alanlarından dışlanıyoruz, birileri sürekli bizim ne yapabiliş ne yapamayacağımıza sadece bir özelliğimize bakarak

karar veriyor. Tabii ki biz başkalarının bize biçtiği kalıpların içinde yaşayacak değiliz.
“Yapamazsın”ları yapmaya devam edeceğiz!

Beni Sizler Çıldırttınız

Burak Sarı

buraksari2014@gmail.com

Sayı 47, Ocak 2018

Günlerden, doğmamaya direnen bir gündü. Burada günler doğmaya, güneş yüzünü göstermeye nazlanır olmuştu artık. Aslında ne gece güne evrilmekte, ne de güneş doğmakta nazlanıyordu. Her şey kendi doğasınca işliyordu. Sadece, enerji tekellerinin kasası biraz daha şişsin diye, karanlığa sabitlenmişti saatler. Gün ışığına hasret uyanıp karanlığa uyur olmuştu koca ülke. Yarı uykulu bir şekilde sokak kapısına yöneldi. Kapıyı açtığı anda, sert bir rüzgarla yüzüne çarpan yağmur damlalarının ufak fiskeleri, onu kendine getirmişti. Binanın girişinde, sokakla binayı ayıran ve genellikle yarı açık olarak engel teşkil etmekten başka bir işe yaramayan kapıyı da bastonuyla tamamen açarak çıktı. Bir yağmurluk canı olan caddedeki şeritler, üzerlerine düşen damlacıklarla yürünmez hale gelmişti.

Şeritleri takip ederek ilerlemeye başlamıştı. Gündoğumu geciktirilmiş caddede, işine yetişmeye çalışan insanların ayak seslerinden ve kendi bastonunun sesinden başka bir ses duyulmuyordu. Bana engelli düşmanı bir şehrin resmini yapabilir misin Abidin sorusunu cevaplarcasına, yamuk bir ağaç ve diz yaralamaktan başka bir işe yaramayan demirlerin arasından otobüs durağını buldu. Buldu bulmasına da, bulmakla yetinmeyip günün ilk golünü yedi. Tam durağın önünde konuşlanmıştı ki, sol kolunda bir ağırlık hissetti. Sol yanındaki ağırlık, onu aksi bir yöne doğru yönlendirmeye çalışırken “Direkt git! Direkt git! diye bağıırıyordu. “Nereye gideyim amca, otobüs bekliyorum” diyerek kolunu sertçe çekti. Amcadan yanıt gecikmedi, “Niye söylemiyon otobüse bineceğini?” Neyse, bu bezdirici diyalog çok fazla uzamadan, otobüs durağa yanaşmıştı bile.

Uykularına ve evlerine doyamamış onlarca emekçi, bir anda açılan kapıdan içeri hücum etti. Otobüs bir anda tıka basa dolmuş, Nazi toplama kamplarına giden trenleri andıran bir hal almıştı. Bu insan denizinin içinde, tutunmaya bile gerek duymadan gidebileceği şekilde bir damlalık yer bulabilmişti. Otobüs, biraz daha yüklü olarak hareket etti.

Yandan bir teyzenin sesi duyuldu, “Şuna yer verinsene, aaaaa insanlık ölmüş.” Orada mevzu bahis olan” şu” nun kendisi olduğunu anlayacak kadar deneyimliydi. “Yok ben ayakta giderim rahatsız olmayın” dedi. Rahatsız olmayının, olmayın kısmını bile tamamlayamadan; mengene gibi iki kolun belini sıkıca kavrayıp koltuğa oturtması bir oldu.

Otobüsten indiğinde, yüzüne çarpan temiz havayla yeniden doğmuş hissine kavuşmuştu. Bugün biraz daha erken iş yerinde olması gerekiyordu. Dünden yapılması gereken işler olduğu ve erken gelmesi söylenmişti. Biraz daha temposunu arttırarak iş yerine doğru ilerlemeye başladı. Kapıda karşılaştığı iki arkadaşı, acemi valeler gibi bağırmaya başladı. “Sağ yap, orası değil oğlum sol sol, sağını solunu bilmiyon mu?” Bu kapıdan milyon kere geçtiğini ve onlar kilometrelerce öteden böyle bağırmadıklarında yolunu çok rahat bulduğunu bilen insanlardı bağırانlar. Kapıdan içeriye adımını attığında, aynı seslerden birisinin “Gül abla sana zahmet şunu da çıkar” dediğini duydu. Çıkarılması gereken nesnenin kendisi olduğunu da, acı deneyimlerle öğrenmişti.

Neyse, tek parça halinde odasına ulaşmıştı. Kapıyı açtı ve artık baston kullanmasına gerek olmadığını düşünerek yürümeye başladı. Ayağının bir şeye dokunmasıyla, zemine çarpan bir demir parçasının çıkardığı mekanik sesle irkilmesi bir oldu. Defalarca oraya koymamalarını rica ettiği, gereksiz bir eşyaydı düşen. İnsanları yaralama ihtimali olan o eşyanın, orada durmaması gerektiğini defalarca belirtmişti. Bir an önce işe başlayarak bu saçmalıklardan kurtulmak istiyordu. İşyerinde bilgisayara en hâkim çalışan olmasına rağmen, bazı işlerde yönetim tarafından yanına birisi görevlendiriliyordu. Görevlendirilenin niteliği önemli değildi, Görsel konularda yardımcı olacaktı sözde. Kolay kolay hiçbir projede böyle bir saçmalığı kabul etmiyordu. Fakat o gün didişmek istemiyordu canı. Bilemezdi ki bu uysallık ona pahalıya mal olacak. İşe başlamasına fırsat verilmeden, mouse’un üzerine çöreklenmiş iki el çalışmasını engelliyordu. Tek başına 5 dakikada bitirdiği iş, yarım gündür bitmemişti. Görmenin insanı doğalından nitelikli kıldığı düşüncesiyle, görmeyen insanların her işine burnunu sokmayı vazife edinen insanlardı. Çoğu görme engellinin kaderiydi. Müzisyen bir arkadaşı anlatmıştı, sahne öncesi gören bir arkadaşı hiç gerek yokken arkadaşın enstrümanını akort etmekte ısrarcı olmuş. Daha komik olan, ilgili kişinin o enstrümanla

hiç alakası yokmuş. Öyle ya bilgisi olmayan gören bir kişi, o konunun uzmanı olan körden daha uzmandır. Bir körün elini yıkama ihtiyacı duyduğunda, alakasız birinin ondan önce davranıp musluğu açması gibi. Kör birisinin telefonu çaldığında, alakasız birisinin ekrana dokunarak çağrıyı cevaplaması gibi. .

Verimsizlik abidesi gün yarılanmıştı. İçinin kıyıldığını hissetti ve kendisine bir şeyler söyledi. Yemeğin yanında gelen ayrıntı çalkalamasıyla, her yerin ayrıntı olması bir oldu. Yine işgüzarın birisi habersizce ayrıntı açmış ve açtığını belirtmeye bile gerek duymamıştı. Bütün öfkesi tepesine çıktı. İlk işi yan masadaki bilgisayarın tuşlarına gelişi güzel basmak oldu. Sonra koridorda bulunduğu büyük bir sehpayı insanların yürüme yolunun üzerine bıraktı. İlk bulunduğu kişiyi, gittiği yerin tam tersine yönlendirmeye çalıştı. Yarı öfke ve yarı şaşkınlıkla müdahale etmeye çalışan insanlara, beni siz çıldırttınız, sizin her gün bana yaptığınızın aynısıydı yaşadıklarınız dedi. Belki artık hiçbir şey eskisi gibi olamayacaktı ama olsundu. Uzun zaman sonra, ilk kez kendisini bu kadar rahatlamış hissediyordu. Davranışının sonucu her ne olursa olsun, kimsenin kişiliği üzerinde tepinmesine izin vermediği için gönül rahatlığıyla bıraktı kendisini zamanın dingin sularına.

Pek Yakında! Olamadı Ama...

Gülcan Altun

guleycane@hotmail.com

Sayı 47, Ocak 2018

İki yıldır yakamı bırakmayan sağlık sorunlarım nedeniyle bir süredir dergiden uzak kalmak zorundaydım. Bu durum fazlasıyla canımı sıkıyor ama yapabileceğim pek bir şey de yok ne yazık ki. Yazı yazmaya karar verdiğimde uzun süredir ihmal ettiğim betimlemeli film değerlendirmesi işime geri döndüm. Elimdeki arşivi tararken ihtiyaç duyduğum gülme güdüsünün etkisiyle mi nedir, bir komedi filmi seçtim. Pek Yakında! Benim dönüşüm pek bir yakında olmadı galiba ama...

Film, adı geçtiğinde dahi onu bilen pek çok kimsenin dudaklarında bir gülüsmeye yerleştiren bir yönetmene; Cem Yılmaz' ait. Hatta filmin senaryosunu bile kendisi yazmış. Film, 2014 yapımı görünüyor GETEM'in eser tanıtımı açıklamalarında. Sesli betimlemesinin ne zaman yapıldığına dair bir bilgilendirme bulunmuyor, ne GETEM'de ne de Sesli Betimleme Derneği'nin resmi web sitesinde.

Komedi türünde sınıflandırılan filmde başrol oyuncusu tabii ki Cem Yılmaz. Bunun yanı sıra Tülin Özen, Zafer Algöz, Özkan Uğur, Ozan Güven, Çağlar Çorumlu, Cengiz Bozkurt, Zerrin Tekindor, Hare Sürel, Ayşen Gruda ve Ülkü Duru gibi pek çok önemli isim yer alıyor filmde.

Filmin konusu hakkında ise birkaç kelam edilecek olursa şöyle anlatılabilir: Figüran olarak sinemaya adım attıktan sonra uğradığı hayal kırıklığının etkisiyle korsan DVD işine giren ve hayatını bu yolla kazanan Zafer, "Cem Yılmaz", eşiyile bu yüzden yaşadıkları sorunlar nedeniyle geldiği boşanmanın eşiğinden dönebilmek için kanunsuz işlere tövbe etmeye karar verir. Ancak korsan işi onun peşini bırakmaz. Bu arada Yeşilçam koleksiyoncusu olarak tanımlayabileceğim Ecdar'ın, "Özkan Uğur'un" yanına gittiği sırada Ahben ile "Zafer Algöz" tanışır. Ahben elinde 1970'lerden kalma senaryosuyla artık tükenmiştir. Zafer, son bir umutla bu senaryoya sarılır ve bu bir nevi

hem evliliğinin hem de tüm ekibin kurtuluşu olur. Tüm bu süreçte yaşananlar mı? İşte izlenmeye değer bir eseri oluşturur. Bu arada filmin İMDB puanının hiç de azımsanmayacak bir puan olan 7.7 olduğunun da altını çizmek isterim.

Gelelim bizi ilgilendiren diğer bir nokta olan Sesli Betimleme emekçilerine: Betimleme metin yazarı; Hülya Gülay Ogelman. betimleme seslendirmeni, Emine Kolivar. Altyazısı, Miliza Koçak tarafından hazırlanmış. Ses montajını Vukar Abdulrahimov yaparken, teknik yapımda Yeni Gökdelen Tercüme Dağ Prodüksiyon'u görüyoruz. İşaret Dili tercümesi ise Müjde Kolçak tarafından yapılmış. Dolunay Ünal ve Fulya Akbaba tüm bu yapılanları son bir kontrolden geçirmiş.

Bir alt not olarak araştırma yaparken fark ettim ki Sesli Betimleme Derneği'nin vaz geçilemez faaliyetlerinden biri olan Betimleme Kumbarası başlığı altında bu filmin afiş betimlemesi de yapılmış. Betimleme yazarı ise; Arif Emre Tiryaki.

Yalnız bu noktada bir hususu vurgulamadan geçemeyeceğim. Bir anlamda bir uyarı da diyebiliriz. Zira Hem GETEM'de hem de Derneğin sitesinde dikkat çeken bir sorun bu. Zaten muhtemelen aynı kaleminden çıkmış. Hatta kopyala yapıştır yapılmış. Dolayısıyla aynı hata iki sitede de oluşmuş. Mesela filmin konusu açıklanırken bariz yazım yanlışları olmuş. Başka bir yazım yanlış da aşağıdaki paragrafta alıntıladığım gibi film afişi açıklamasında da yapılmış.

“Fotoğrafın altında film elibi ve görevlerinin yer aldığı bölüm var. Hepsi küçük puntolu büyük harflerle yazılmış. En altta ortada 2 Ekimde Sinemalarda yazıyor, geri kalanlar okunaklı değil.”

Bu anlamda da bir son kontrol ekibi iyi olmaz mı acaba diye düşündüm ben kendimce. Zira Sesli Betimleme Derneği, Türkiye'de eşi benzeri olmayan bir hizmet yürütüyor ve bunu tek başına üstleniyor. Ben eminim dünya çapında da çok az kurum vardır bu işi yapan ve bizim Derneğimiz bunlar arasında önemli bir yerdedir. Böyle küçük hatalar yüzünden saygınlığının zedelenmesini istemem. Dilerim ne demek istediğimi doğru anlatabilmişimdir.

Şimdi de filmin betimlemesinde dikkatimi çeken ufak tefek hataları bildirmek isterim hem sizlere hem de yetkililere.

Film başladığında, şirket vs tanıtımlarının olduğu bölümde; "Cem Yılmaz Fikir Sanat ambleminin yanında küçük harflerle Pepsi" diyor sesli betimleme seslendirmeni. Ancak "Cem Yılmaz Fikir Sanat" dedikten sonraki o es duruşu neden anlam veremedim. Acaba bir nedeni var mı? Yoksa okuyuş ya da montajdan kaynaklı bir durum mu acaba?

Amma da yaptım değil mi? Sonuçta oradaki es duruşunun bir anlamı yoksa ne önemi var... Eğer bir anlamı varsa kısacık aralıklarda anlatılan görsel durumların yanı sıra bu ayrıntı nasıl belirtilebilir? Vallahi benimki kusur bulmak değil, dikkat çeken noktaları bildirmek. Merak işte ne yapayım, fark ediyorum, düşünüyorum, soruyorum...

Filmin ilk sahnesi anlaşılıyor ki bir zamanların efsane filmi Eşkiya'nın son sahnesinin çekimi. Burada sahne betimlenirken başrol oyuncusu "Şener Şen'in çatıdaki hali anlatılıyor" ve Şener Şen yerine sadece Şener olarak ifade ediliyor. Bence burada Şener yerine Şener Şen denseseydi daha net olurdu. Nasıl desem ki cins isim özel isim farkı gibi sanki. Bu arada Eşkiya filmini birkaç kez izlemiştir, tabii ki geçmişte ve betimlemesiz olarak. Ben bu son sahnenin hep bahçede ya da boş bir arsada olduğunu sanıyordum; çatıdaymış...

Polisler kafeyi basıp da evine gidip eşyalarını bavula doldurduktan sonra ki bunların hepsini betimlemeden çok daha net ve ayrıntılı öğreniyoruz, "arabasıyla gitti" ifadesini kullanıyor betimleme seslendirmeni. "Arabasıyla gidiyor" daha doğru bir söylem olmaz mı sizce de?

Ulaştığı yerde çıkmaz sokağın sonunda sokağı aydınlatan lambanın olduğu binanın büyük kapısından giriyor. Burada bir anlatım bozukluğu yok mu?

"Gece vakti çıkmaz sokakta arabasından indi" cümlesinden hemen sonra 9. dakika 41. saniyeden sonraki cümlenin ilk kelimesini defalarca geri sarmama karşın anlayamadım. Sanırım montajlamada ilk hece kaynamış. Sonradan jeton düştü. Cümle, "kimsenin olmadığı sokağın" ifadesiyle başlıyormuş meğerse.

Ancak 25. dakika 26. saniyedeki betimlemenin ilk kelimesini ne yaptıysam anlayamadım. ""bilmem neredeki koltuğa oturdu. Sol kulağında halka küpe, başında bere..." şeklinde devam eden cümlelerin ilk kelimesi gene montajlamada tırtıklanmış sanırım.

Mekânlar sık sık değişiyor bir anda. Çoğu sahnede mekân, zaman ve durum tanıtımları çok net ve gayet açıklayıcı. Ancak bazı sahnelerde film akışından anlıyoruz biz sahnenin değiştiğini, betimleme anlatımından değil.

Anlam veremediğim bir sahne de Boğaç Boray'a piyar dedikleri oyunu yapma sırasında kadın kılığında diyor ama ilk anda şöyle bir afallıyorsunuz. Kadın kılığına giren kim? Sonradan sahnenin genel ifadesinden anlaşılıyor ki kadın kılığına girmiş olan kişi, Zeki.

Aynı şekilde betimleme okuyucusu hemen ardından "fotoğraflarını çekiyor diyor", fotoğrafları çeken kim? Bunda bir tahmin yürütemedim.

Bir montaj hatası da piyar sonrası yaptıkları oyunun sonucunu görmek için Zeki, Zafer, Tuna ve diğerlerinin magazin haberlerini izleme sahnesinde var. Zeki'nin gururla yaptığı muhtemelen TV kapatma hareketini tanımlarken okuyucunun kullandığı cümleyi ben bir türlü algılayamadım. Defalarca geri alıp dikkatle dinlememe karşın seslendirmenin ne dediğini bir türlü anlayamadım. Kapatılan ne ve nasıl kapatılıyor? Bundan da tam emin olamadım.

Film çekimine başlamak için ilk toplandıkları sahnede, Yönetmen Ahben gelen tek basın mensubu ile konuştuğundan hemen sonra, Zeki "Açık büfe açılmadı, tırtıklama" diye birini fırçalıyor. Betimleme seslendirmeni " elindekini bırakıyor" diyor. Ama fırçalanan ve elindekini bırakanın kim olduğu belli değil.

Yalnız Boğaç Boray'ı seslendiren Semih'e, biz onun Semih olduğunu gördüğümüz ilk sahnelerde tam olarak bilmiyoruz, okuyucu tarafından kısacık diye ifade ediliyor. Bu tanımlamayı ben kendi adıma çok sevdim. Şirin ve esprili hem de gerçekçi olmuş.

Polislerin Zafer'i götürdüğü sahnede betimleme "Arzu ağlıyor" diyor ve hemen ardından "koluna girip Zafer'i götürüyor" diye devam ediyor. Sanki Zafer'in koluna girip götüren Arzu imiş gibi bir algı oluşuyor.

Bence film güzel bir yapım. Hem eğlenceli hem duygusal. Yani tam benlik. Ama sesli betimleme olmasaydı yarım yamalak anlayacak ve doldurulacak boşluklarla eksik kalacaktım. Teşekkürler SEBEDER.

Yolculuk Türküsü II

Bahar Yavuz

psybahar@gmail.com

Sayı 47, Ocak 2018

Bir yolculuktan bu ve yolun sonunda

Ulaşmak istediğim kendimdi

Ataol BEHRAMOĞLU

Bundan iki ay evvel, sizlerle tek başına çıktığım ilk yolculuğuma dair bilgiler paylaşmaya başlamıştım. Yazının ardından yeni bir başlangıç dalgası beni kapıp başka bir yere uçurunca, deneyimin daha duygusal içerikli kısmı bu zamana kaldı. Umuyorum ki hala bir yerlerde yazacaklarımı beklemektesinizdir.

Yazımın yayımlanmasının ardından aldığım geri dönüşlerin bende bıraktığı izlenimlerle başlamak istiyorum.

Çıkmak ama Nasıl

Özellikle merak ettiğimiz bir yer gezip görmek üzere yola çıkışlarımızda, bazı durumlarda gezinin gidişatını büyük oranda etkileyebilecek bir faktör vardır: geziye tek mi yoksa bir grupla mı çıkıyor olduğumuz değişkeni. Bu değişken gezi boyunca vakit harcadığımız etkinlikleri, ziyaret ettiğimiz mekânlardaki kalış sürelerimizi, hatta keyif alma veya yorgunluk miktarımızı doğrudan etkileyebilir. Günün sonunda dönüp baktığımızda, tek veya grup olarak çıkmanın olumlu ve olumsuz taraflarını keşfetmiş buluruz kendimizi. Bunlar neler olabilir dersiniz;

- Tekken, öğrenmeye çalıştığınız bir dilin atmosferindeyseniz, tercihiniz güzel bir gelişim ve öğrenme fırsatını beraberinde getirir. Üstelik tek çıkma tercihinizi kör veya kadın kimliğinizle yapıyorsanız, farklı dinamikleri olan yerlere giderken endişeyi kontrol etme, yol bulma ve etrafı zihninizde haritalama gibi becerilerinizin geliştiğini farkediyorsunuz.

Üstelik yarattığınız bu koşullarda daha çok sosyalleşmenin ve bir yerlerde zaman zaman haberleşip gülümseyebileceğiniz birilerinin varlığı da yanında hediye olarak geliyor.

- Grup olarak bir ziyareti, etkinliği planlamak her zaman karşılıklı anlayış ve desteği beraberinde getirir. Bu bir anlamda arkadaşlıklarımızı sınıadığımız, birbirimizin sağlam ve güçlü yanlarını keşfettiğimiz bir yaşamışılığa bürünür. Öyle olur ki kendinizi doğru insanları hayatınızda var ettiğiniz için tebrik ederken bulabilirsiniz. Dahası, saate, konuma ya da başka nedenlere bağlı olarak tek gitmekten çekineceğiniz ve merak ettiğinizden dolayı keyifli vakit geçireceğinizi düşündüğünüz yerlere de tereddütsüz gidebiliyor olursunuz.

Her nereye ve her ne şekilde gidiyor olursanız olun, yola çıkmak bir keşif ve öğrenme alanı sağlar. Hiçbir yolculuktan gittiğiniz gibi dönmezsiniz.

Bari'de Sürpriz Bir Gezinti

Havaalanında bir aktarma uçuşumu beklerken kendime “Neden buradayım? Her şeyi planladığım gibi yapmak zorunda mıyım? Ya burada da beni bekleyen anlar, şeyler, insanlar varsa?” diye sordum. Sonra, beklediğim ofiste iletişimde olduğum kadına merkeze nasıl gidebileceğimi sordum. Tabii ki evvela tek başına gitmemi sorguladı fakat talebimi tekrarlatmadan, önce tren saatlerini kontrol edip bana bilgilendirmesini yaptı, sonrasında kapıya kadar eşlik etti. Giderken de “Artık yalnızsınız.” demeyi de ihmal etmedi. Merkeze giden metroda bilet kontrolü için gelen görevliyle anlaşmak için de, ineceğim duraktan sonrası için de beni yönlendirecek kendi zihnim dışında hiçbir kimse ya da şey yoktu. Kelimelerin çağrışımlarına bayıldığımdan ve İtalyancaya âşık olduğumdan, kontrolde bana söyleneni anlamakta güçlük çekmedim. Giderken açılan bir radyodan yapılan yayını dinlerken de kendimi ilk defa okuldan kaçan bir lise öğrencisi gibi hissettiğimi söylemem gerekiyor. İçinde bir tutam “Neden daha önce yapmadım ki” pişmanlığı barındıran bir histi bu.

Metrodan çıkıp yer yer yoldan geçenleri durdurarak sahile yol tarifi sora sora ilerledim. İnsanın bilmediği bir şehrin sokaklarında ve caddelerinde avare avare, kimseyle hiçbir

bağlantısı olmadan dolaşması öyle büyük bir keyif ki, kendinizi tüm dertlerden azade sanıyorsunuz. Ben de her adımda artan dertten muaf olmanın mutluluğu ve kimsenin yolda müdahale etmemesinin zevkiyle hedefime doğru rahat rahat ilerledim.

Kaldırımlar, sokaklar, binalar, dükkânlar, kafeler, yanımdan geçen insanlar, yoldan geçen motorlar/arabalar, arada bir denizin yönü konusunda bana fikir veren esinti... Bari'ye ait her ne varsa inşaatından yemek kokularına kadar her şey benim almak için açılan duvarımı uyarıcı bombardımanına tutmuştu adeta. Sahile ulaştığımda, deniz kokusuyla dinlenmeye aç haldeydim. Fakat bana tarif edilenler üzerinden ulaştığım ve muhtemelen indiğim istasyondan en yakın olan sahil, caddeye paralel olduğundan deniz sesinden çok araba vızıltısını içeriyordu. Kokusuysa, nedense beklediğim Akdeniz kokusundan daha az yoğundu.

Eğer ilk defa zamanı ve gereklilikleri bırakarak alıp başınızı gitmişseniz, geçen her saniye içinizi yaşama hissiyle ısıtırken, gündelik hayatta pek de üstünde durmayacağınız her uyarıcı size bir şeyler anlatmaya başlar. Bu bir sonraki adımını planlayan bir gezici için daha çok rota işaretleri manasına gelir de diyebiliriz. Ben de bunun etkisiyle olacak, dondurmacı önermeleri için durdurduğum iki arkadaşın dondurmacı yolu üstünde olduklarını öğrendim. Roma'dan evvel dondurma denemek bir hata sayılabilecek olsa bile bence siz de giderseniz burada dondurma yerken turistlerden çok Bari sakinlerinin şakalaşmaları eşliğinde her lokmanın tadını pişman olmadan çıkarabilirsiniz. Burası Noel baba olarak da bilinen Aziz Nicholas'ın, Türkiye'den bin yıl evvel alınıp getirilmiş kemiklerinin olduğu, ekseriya mimarisiyle görsel açıdan keyifli anlar yaşatacak dini yapıların olduğu bir şehir, fakat mahalle kültürü hala canlı olduğundan kendinizi koşuşturan çocukların peşine takılmamak, ya da makarnalarıyla uğraşan kadınlara katılmamak için zor tutabilirsiniz. Ben şanslıydım ki dondurmacı yolunda tanıştığım insanlar eğlenerek betimliyorlar ve dokunabileceğim şeylere erişimimi önemsiyorlardı.

Bari'de nerelerin gezilip görülüp, nelerin yenilebileceğine dair nette Türkçe yazıları kolayca bulabilir, şöyle zevkinize göre birkaç not alıp yola düşebilirsiniz. Avantajı, öyle

her köşe başından bir turistin fırlamıyor oluşu olabilir. Bunun kıymetini Roma'da yol sorarken anladım.

Aşk Çeşmesi'nin Şehrinde Tek Olmak

Roma'yı çiftler için bir yermiş gibi düşünüyor olmamıza rağmen, yalnız olmaktan bile memnun olacağınız anlar yaşamamanın mümkün olduğu müjdesiyle başlayabilirim. Özellikle ben, birçok esere istediğim kadar dokunduğum ve neresinde ne kadar oyalanacağıma kendimin karar verdiği bir müzede bunu sonuna kadar yaşadım. İsmi: Musei Capitolini. Benden sonra başkalarının da gelmek isteyeceğine dair onları uyarsam da, daha önce haber verilmesi durumunda bundan keyif duyacaklarını ısrarla belirttiler. Bana stajyerleriyle beraber 3 - 4 kişilik bir grup eşlik ediyordu ve öğrencilerle beraber müzenin erişilebilir olmasına ilişkin çalışmalar kapsamında ürettiklerini deneyimlemiş oldum. Bu süreç Napoli'de de devam ediyormuş. İletişim için Isabella Serafini'ye isabella.serafini@comune.roma.it mail adresinden ulaşabilirsiniz.

Roma'da ilk gittiğim yer olmasına rağmen Coleseum'dan içimde bir hüznle ayrıldım. İçerde bana rehberlik edebilecek sadece standart bir sesli rehber cihazı ve onun "Şu an karşıda görmüş olduğunuz..."larla başlayan cümleleri vardı. Koca alanda biraz ne yapacağını bilmez bir halde dolaştıktan sonra, şansımı bir başka sefer denemek üzere çıkışa yöneldim. Forum'da da aynı tecrübeyi yaşayabileceğimi düşünerek Musei Capitolini'ye yöneldim, O gün telefonumun uçak modunu kapatmama karşın Blind Square'in beni yönlendirmesinin yaşattığı yol uzatma ve kayboluşlar nedeniyle pişman olup eski bağlantısız düzenime geri dönecektim. Şehre ayırdığım günlerin gündüzlerini yolumun üstündeki cadde ve sokaklarda kaybola kaybola dolaşarak, Trevi'de devasa kalabalıktan su sesini duymaya çalışarak, Vatikan Müzesi'nde eserlere yanımdaki Türk çiftin işbirliğiyle kaçak dokunarak, kaldığım hostelde tanıştığım sanatçı bir arkadaşla ses fotoğrafları çekip Trastevere'de dolanıp güzel bir pizza yiyerek geçirdim. Son günümde uçağa doğru yol alırken, içimde İtalya'ya dair eksik bıraktıklarımı tamamlamak için peyda olan hırsıyla karışık dönme arzusunu kontrol etmeye çalışıyordum.

Mona Lisa Tuvaletine Gitmiş Olabilir mi?

Louvre Müzesi bir gün tamamen erişilebilir olması hayali insanı çılgına çevirecek kadar güzel, zengin ve belki bir parça tapılası bir yer. En başta bu yolculuğumu planlarken bana en büyük desteği verenlerden biri, çok yakın bir arkadaşımın kendi gezilerinden biriktirdiği dostlarından güzel bir insanla Paris müzelerini ziyaret etme şansına eriştiğim için Louvre’u mevcut şartların en erişilebilir haliyle deneyimleyerek bu cümleyi kurabiliyorum. Louvre anlatmak için, sadece kendisi için çıkacak, şu an öngöremediğim uzun bir süre yayımlanacak bir dergiyi var etmem gerekiyor. Bu nedenle, ideal bir müze var edilene kadar, yanınızda sanatın kıymetini bilen biriyle ve büyülenmeye hazır olarak ömrünüzde hiç değilse bir kere olsun gidin diyebileceğim yerlerden birisidir burası.

Louvre’da sıra Mona Lisa’ya gelmek üzereyken o güzel insan bana dönüp gülerek “Mona Lisa, bazen ziyaretçilerden öyle bir sıkılıyor ki, arada bir yerini terk etme ihtiyacı duyuyor. Bakalım gene yerinde mi, yoksa tuvalete mi gitmiş?” dedi. Neyse ki Mona Lisa, her açıdan muhatabına dönük gözleriyle yerindeydi, bizi gören güvenlik ikinci korumayı da geçmemize izin vererek ona belki çok az insanın olabildiği kadar yaklaşmamızı onayladılar. Aslında bunu biz talep etmemiştik fakat arkadaşım Mona Lisa’yı bu mesafeden daha bir heyecan ve ayrıntıya anlatmaya başlayınca kendimi hakikaten Mona Lisa’nın canlı varlığının karşısında sandım. Bir sanat eseri karşısında kendinden geçme sendromu, tam da o anda, benim için gerçek oldu diyebilirim.

Paris’te dil bilmediğim için daha çok yol sorup kaybolarak, özellikle turistik yerlerin erişilebilir olmayışına hüznle şahit olarak, tınısı bana hep soğuk gelmiş olan Fransızca’yı konuştukları halde sempatik olduklarını itiraf ettiğim tatlı insanlarla tanışarak, paramı olmasa bile eşya çaldırma hüsrana uğrayarak ki bundan kaçınmak için tedirgin olmadan temkinli olmak yeterliydi aslında, 200 yıllık binada asansör görüp şaşırarak, Paris’teki göçmen yoğunluğunu bireysel olarak da deneyimleyerek ve daha bir yığın tecrübeyle planladığım zamanımı doldurdum.

Sen Güçlü Bir Kadınsın

Benim istisnasız, karşılaştığım her milletten, her sosyoekonomik düzeyden, her cins ve yaştan insandan duyduğum klasik bir cümleydi “Sen güçlü bir kadınsın.” Kör ve kadın

kimliklerimin toplumdaki karşılıklarına dair beslenen önyargıların yarattığı etki bir yana, şimdi düşünüyorum da, belki de bu cümlelerinde bir haklılık payı vardı. Eğer güçlü olmayı kendine saygı duymak, kişisel zevk ve meraklarına değer vermekle bir tutarsak, evet öyleydim. Nitekim, bu insan olarak her birimizde bir derece olması gereken eğilimler içinde diye inanıyorum. Hele ki, toplumun yaşantısı, kararı, eylemleri hakkında bu kadar söz sahibi olmaya ve her şeyini şekillendirmeye çalıştığı bir kimliğe sahip insanlar için, yani bizim için olmazsa olmaz da denebilir. İdeal bizden sıyrılıp kendimizi var etmek, önyargıları değil kişiliğimizi yaşamak istiyorsak kendimizi keşfedip var etmek, yöntemlerinden birisi olduğuna inandığım yola çıkma deneyimimi paylaşarak belirtiyorum, kaçınılmazdır. Bu nedenle yoldakilerin tabiriyle “güçlü”, bizim ifademizle “kâşif” olsak pek iyi edeceğiz.